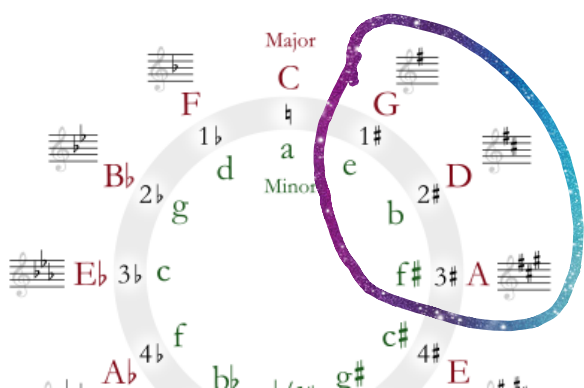

TONALITĀŠU RADNIECĪBA, MODULĀCIJA, NOVIRZE

Tonalitātes cita no citas atšķiras ar atslēgas zīmēm. Jo mazāka zīmju starpība (un tātad – vairāk kopīgu skaņu), jo tuvākas, radniecīgākas ir šīs tonalitātes. Piemēram, Re mažors un Sol mažors ir tuvākas radniecības tonalitātes, nekā Re mažors un rediēzs minors. Vistuvākās ir paralēlās tonalitātes, jo tām visas skaņas ir kopīgas un ir vienāds zīmju skaits pie nošu atslēgas. Mūzikā izšķir tuvākas un tālākas tonalitāšu radniecības.

Pirmās radniecības tonalitāšu grupā iekļaujas paralēlā tonalitāte un tās tonalitātes, kas atšķiras ar vienu atslēgas zīmi. Pirmās radniecības tonalitātes var sameklēt 2 dažādos veidos:

- 1) Pēc kvintu apla principa. Ja dotā fragmenta sākumtonalitāte ir *D dur*, tas nozīmē, ka pēc kvintu apla principa I radniecību veido visi *D dur* tonalitātes *kaimiņi* + paralēlā tonalitātē (kopā 5 tonalitātes: *h moll*, *A dur*, *fis moll*, *G dur*, *e moll*):

- 2) Pēc TSD funkcijām un to paralēlajām ton-tēm. Pirmās radniecības tonalitātes var meklēt kā paralēlo, S tonalitāti ar tās paralēlo un D tonalitāti ar tās paralēlo (arī kopumā sanāk tās pašas 5 tonalitātes).
- 3) Trešais veids, kā sameklēt I radniecības tonalitātes ir ērts praktiskajai spēlei – spēlējot piemēram, *D dur* tonalitātes ietvaros (t.i. pa gammas skaņām) no katras pakāpes meklēt 5₃. Kāds trijskanis sanāk – tā tonalitāte arī ir pirmās radniecības (arī būs +/- 1 zīme un tas pats iznākums):

D	Em	Fism	G	A	Hm	pm53	D

Tonalitātes ar 2 zīmju starpību veido **otrās radniecības** tonalitāšu grupu (piemēram – Re mažors un Do mažors/fa minors);

Tonalitātes ar 3 līdz 5 zīmju starpību – **trešās radniecības** tonalitāšu grupu (piemēram, Re mažors – fa mažors, Re mažors – Fadiēzs mažors/rediēzs minors).

MODULĀCIJA

Par modulāciju sauc pāreju citā tonalitātē un jaunās tonalitātes nostiprinājumu ar kadenci (tā ir akordu secība, kas dod pabeigtības sajūtu, piemēram: S5₃-D₇-T5₃). Akadēmiskajā un populārajā mūzikā modulācija visbiežāk notiek uz I radniecības tonalitātēm. Par modulāciju parasti liecina jaunas, nākamajai tonalitātei raksturīgās alterācijas zīmes (vai zīmju) parādīšanās, kā arī jaunās tonalitātes noturīgās pakāpes uz stiprā laika.

Piemērs: modulācija no Do mažora uz Sol mažoru:

Modulācija uz paralēlo tonalitāti var notikt arī bez jaunu alterācijas zīmju parādīšanās (taču var ienākt arī minora harmoniskā vai melodiskā veida zīmes).
Piemērā: modulācija no Mibemol mažora uz do minoru.

NOVIRZE

Novirze ir īslaicīga pāreja (modulācija) uz citu tonalitāti, pēc kuras seko atgriešanās sākuma tonalitātē vai modulēšana turpinās.

TONALITĀŠU BLAKUSNOSTATĪJUMS

Dažkārt jauns mūzikas posms bez jebkādas modulācijas sākas citā tonalitātē. To sauc par **tonalitāšu blakusnostatījumu**.

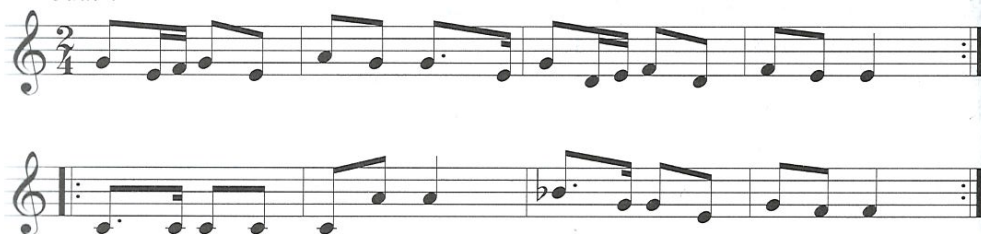
Visi skaņdarbu fragmenti ņemti no I. Udodovas krājuma
"Ievads mūzikas teorijā"

Uzdevumi tēmas nostiprināšanai:

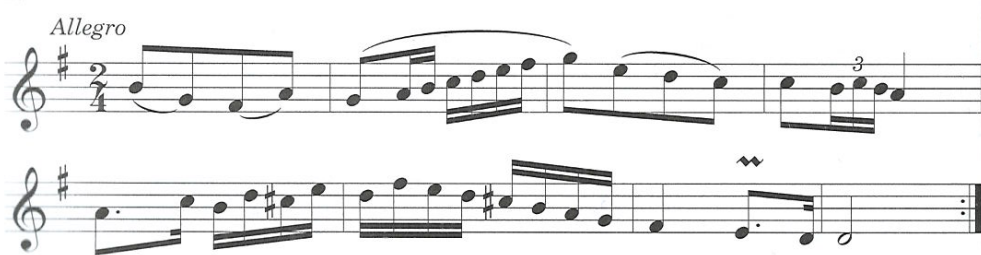
1. Nosaki galveno tonalitāti un modulāciju vai blakusnostatīšanu (vari piemērus iepriekš izspēlēt, taču ļoti labi būtu analizēt no notīm, strādājot ar iekšējo dzirdi un teorētiski pamanot izmaiņas):

Atbildes piemērs: 1) sākums – C dur, beigas – F dur (blakusnostatīšana, jo pāreja pēkšņa dziesmas 2. pusē)

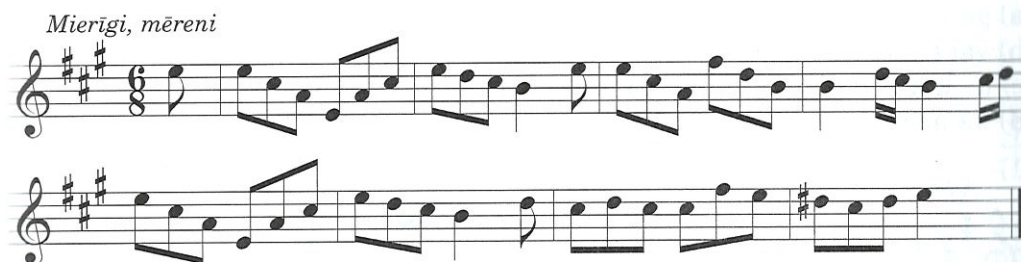
1) *Jautri* Latviešu tautas dejas "Andžipš"

2) *Allegro* V. F. Bahs. Allegro. (Oriģ. G dur)

3) *Mierīgi, mēreni* F. Šuberts. "Skaistā dzirnavniece"

2. Atrodi novirzes (ieraksti, no kuras takts līdz kurai skan cita tonalitāte un kāda tonalitāte tā ir):

1) *Viegli* F. Šuberts. "Ērkšķrozīte"

2)

1)

Palēni

Latviesu tautasdziesma

Svil-po, ir-be, eg-lā-jā - i, es svil-po-ju e-cē-da-mis,
svil-po, ir-be, eg-lā-jā, es svil-po-ju e-cē-dams.

3. Analizē piemērus pēc dotā plāna:

- Kāda ir galvenā tonalitāte (tās pazīmes, veids – dab./harm./melod.)?
- Vai melodija ir vientonāla (vienā tonalitātē izturēta), vai tonāla (sāks un beidzas vienā tonalitātē, bet pa vidu ienāk citas tonalitātes) vai modulējoša (sākas vienā – beidzas citā tonalitātē)?
- Uz kuras pakāpes un kuru tonalitāti ir notikusi modulācija (norādi konkrētas taktis)?

1)

Allegro

J. S. Bahs. Burē

2)

N. Rimskis-Korsakovs. "Šeherezade", 3. daļa

Andantino quasi allegretto

grazioso

3)

Andantino

R. Gliērs. Rondo